Sisäministeriö

Rytkönen Riikka

Neuvostoraportti

31.10.2023

EU/7/2023-SM-68

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023; Neuvostoraportti; Sisäasiat

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 19.-20.10.2023

Schengen-alueen yleistilanteeseen liittyen käytiin keskustelua rajat ylittävän rikollisuuden ja erityisesti ihmissalakuljetuksen torjumisesta. Ministereitä pyydettiin määrittelemään toimia, joilla voidaan vastata koordinoidusti ja kattavasti salakuljetukseen. Toimilla on tarkoitus parantaa tilannetietoisuutta, lujittaa oikeudellista kehystä, vahvistaa operatiivista yhteistyötä, ja maksimoida synergiat EU:n ulkoisen toiminnan kanssa. Komissio esitteli keskustelun pohjaksi päivitetyn Schengen-barometrin. Ministerit olivat yksimielisiä tarpeesta tehostaa ihmissalakuljetuksen vastaisia toimia ja tukivat puheenjohtajan määrittelemää neljää toimenpidekokonaisuutta.

Neuvosto hyväksyi päivitetyn aikataulun tietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteuttamiselle.

Ministerit saivat tilannekatsauksen lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäisyä ja torjuntaa koskevan asetusehdotuksen käsittelystä. Puheenjohtaja jatkaa kompromissiehdotuksen valmistelua neuvoston yleisnäkemyksen saavuttamiseksi.

Lisäksi ministerit saivat tilannekatsaukset EU:n muuttoliike- ja turvapaikkauudistuksen sekä unionin pelastuspalvelumekanismia koskevan päätösmuutoksen käsittelyn etenemisestä.

Kokouksessa jatkettiin keskustelua muuttoliikkeen ulkoisesta ulottuvuudesta ja siihen liittyvien toimien tehostamisesta ennaltaehkäisevän mallin mukaisesti. Ministerit nostivat puheenvuoroissaan esiin erityisesti palautukset ja takaisinoton, jotka nähdään turvapaikkajärjestelmän heikkoutena. Palautuksissa tulee hyödyntää eri politiikkasektoreiden toimia. Tärkeänä pidettiin myös ennaltaehkäiseviä toimia ja lähtöjen estämisiä, eli toimia lähtö- ja kauttakulkumaissa. Myös tässä on hyödynnettävä kaikkia EU:n käytössä olevia välineitä.

Ajanpuutteen vuoksi lyhyeksi jääneessä keskustelussa alaikäisten verkossa radikalisoitumisen ehkäisystä korostettiin aiheen tärkeyttä ja tarvetta eri sektoreiden toimille. Myös internetyritysten on torjuttava haitallisen materiaalin levittämistä.

Lounasaiheena oli Lähi-idän tilanteen vaikutukset EU:n sisäiseen turvallisuuteen.

1. Schengen-alueen yleistilanne
a) Schengen-barometri
b) Rajat ylittävän rikollisuuden, etenkin siirtolaisten salakuljetuksen torjuminen
Keskustelu; 13666/23, 13901/23

Schengen-alueen yleistilanteeseen liittyen ministerit keskustelivat rajat ylittävän rikollisuuden ja erityisesti ihmissalakuljetuksen torjumisesta. Ministereitä pyydettiin määrittelemään toimia, joilla voidaan vastata koordinoidusti ja kattavasti salakuljetukseen. Toimilla on tarkoitus parantaa tilannetietoisuutta, lujittaa oikeudellista kehystä, vahvistaa operatiivista yhteistyötä, ja maksimoida synergiat EU:n ulkoisen toiminnan kanssa. Komissio esitteli keskustelun pohjaksi päivitetyn Schengen-barometrin nostaen esiin mm. useassa maassa palautetun sisärajavalvonnan, laittomien rajanylitysten ja turvapaikkahakemusten määrän kasvun, sekä palautukset.

Osaltaan käytyä keskustelua sävytti viimeaikaiset terrori-iskut Belgiassa ja Ranskassa, ja Schengen-alueen tilanteeseen liittyen useissa puheenvuoroissa nostettiin esiin huoli toimimattomista palautuksista ja sen myötä laittomasti EU:n alueelle jäävistä henkilöistä, jotka voivat muodostaa turvallisuusuhkia. Ihmissalakuljetukseen liittyen ministerit olivat yksimielisiä siitä, että sen vastaisia toimia tulee tehostaa. Erityisesti korostettiin kolmasmaayhteistyötä ja tiedonvaihdon kehittämistä. Tilanne on ratkaistava lähtö- ja kauttakulkumaissa ja kolmansien maiden tulee sitoutua ihmissalakuljetuksen torjumiseen. On löydettävä keinot poistaa kannustimia lähteä taloudellisista syistä. Myös operatiivista yhteistyötä ja virastojen roolia painotettiin. Yhteistyötä tulee lisätä mm. järjestäytyneen ja vakavan rikollisuuden torjuntaa koskevan EMPACT-verkoston puitteissa. Lainsäädäntökehyksen tarkastelua pidettiin myös tärkeänä. Salakuljetus ei saa olla kannattavaa liiketoimintaa, tarvitaan kunnollisia rangaistuksia ja laittomassa maahantulossa avustavien henkilöiden (fasilitaattoreiden) toimintaan puuttumista.

Suomi kiitti erinomaisesta barometristä. Meidän on selvästi tehostettava toimiamme laittoman maahantulon ja siihen liittyvän rikollisen salakuljetuksen torjumiseksi, tämä on selkeä poliittinen prioriteetti. Nyt tarvitsemme konkretiaa ja tuloksia. Niin kauan kuin Eurooppaan on mahdollista päästä rahalla, vaikka kansainväliselle suojelulle ei ole perusteita, tulee kysyntä ja salakuljetus jatkumaan. Asian ratkaisun ytimessä on lähtöjen estäminen entistä tehokkaammin. Vapaa liikkuvuus vaatii vahvat ulkorajat. Vahva ulkoraja on muutakin kuin sanoja paperilla. Rajakontrollista on palattava rajojen vartiointiin. Lähtijät on ohjattava takaisin jo ennen EU:n alueelle saapumista. Lähtö- ja kauttakulkumaidenkin rajavalvontaa tulee vahvistaa. Myös lähtö- ja kauttakulkumaiden kapasiteettia taistella ihmissalakuljetusverkostoja vastaan tulee vahvistaa. Meidän on jatkettava aktiivisia toimia kolmasmaakumppanuuksien hakemisessa. Nämä toimet vaativat lisää Tunisian kaltaisia sopimuksia, ja näiden sopimusten toimeenpanossa on oltava määrätietoinen. Salakuljettajat tulee saada vastuuseen ja tässä Frontexin, Europolin ja Eurojustin roolit ovat tärkeitä rajat ylittävissä tutkinnoissa. Oleellista on henkilötietojen vaihdon mahdollistaminen kolmansien maiden kanssa yhteistyösopimuksin. Jos haluamme todella myös iskeä rikollisjärjestöjen toimintaan, jokaiseen salakuljetustapauksen tutkintaan olisi sisällytettävä talousrikostutkinta rikoshyödyn jäljittämiseksi ja poisottamiseksi. Näin ei tapahdu riittävän johdonmukaisesti. Tulijat Eurooppaan eivät lopu. Siksi meidän on löydettävä tilanteeseen myös uudenlaisia ratkaisuja. Suomella on siis valmius tarkastella myös sellaisia toimia, joissa kansainvälisen suojelun hakeminen ja antaminen voitaisiin toteuttaa myös turvallisissa kolmansissa maissa. Suomi tukee lainsäädännöllisen kehikon muokkaamista, jotta turvallisuusuhkat ja riskit saadaan minimoitua.

2. Yhteentoimivuuden täytäntöönpano
Keskustelu; 13707/23

EU:n tietohallintovirasto eu-LISA esitteli toimenpiteitä tietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteuttamiseksi. Neuvosto hyväksyi hankkeen päivitetyn toimeenpanoaikataulun, jonka mukaisesti rajanylitystietojärjestelmän (EES) on tarkoitus olla toimintakunnossa syksyllä 2024 ja Euroopan matkustustietoja lupajärjestelmän (ETIAS) vuoden 2025 puolivälistä alkaen. Koko hankkeen on tarkoitus valmistua vuoden 2026 loppuun mennessä.

3. Asetus lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäisystä ja torjunnasta
Tilanneselvitys

Julkinen asiakohta: https://video.consilium.europa.eu/event/fi/27118

Ministerit saivat tilannekatsauksen lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäisyä ja torjuntaa koskevan asetusehdotuksen käsittelystä. Puheenjohtajan mukaan tulee luoda tehokas EU-puitteisto, jotta verkossa toimivat palveluntarjoajat voivat tehokkaasti estää tällaisen materiaalin levittämisen. Lisäksi viranomaisille tulisi mahdollisuus määrätä poistamaan tällaista materiaalia, ja viimeisenä keinona antaa siihen liittyviä tunnistamismääräyksiä. Tällä hetkellä on olemassa väliaikainen asetus, jonka kautta voidaan jo tunnistaa vapaaehtoisesti lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa esittävää materiaalia. Asetus raukeaa elokuussa 2024, joten on edettävä kiireesti. Puheenjohtaja totesi, että kompromissin löytämiseksi tunnistamismääräyksen laajuutta on rajoitettu tunnettuun materiaaliin. Uuden materiaalin ja groomingin (houkuttelun) osalta pitää vielä arvioida toimenpiteitä. Puheenjohtaja jatkaa kompromissiehdotuksen valmistelua.

Komissio toivoi, että neuvoston yleisnäkemys saavutetaan nopeasti. Komissio pahoitteli, että uusi materiaali ja grooming on poistettu tunnistamismääräyksen soveltamisalasta. Komissio muistutti ilmiön yleisyydestä ja siitä, että nykyisellään 80% poliisitutkinnoista alkaa internetyhtiöiden ilmoituksista.

Puheenvuoroissa jäsenmaat antoivat asetukselle vahvan tuen, mutta osalla on edelleen yksityisyyden suojaan liittyviä huolia.

Suomi totesi, että lasten suojelua tärkeämpää tehtävää ei Euroopassa ole. Asia on todella tärkeä ja kompromissi on löydettävä. Suomi kiitti puheenjohtajaa työstä kompromissin löytämiseksi ongelmallisiin kohtiin, joissa punnintaa perusoikeuksiin liittyen on tehtävä. Suomi tukee puheenjohtajaa ja komissiota tässä tärkeässä työssä.

4. Muuttoliike- ja turvapaikkasopimus
Tilanneselvitys

Julkinen asiakohta: https://video.consilium.europa.eu/event/fi/27101

Puheenjohtaja antoi tilannekatsauksen EU:n muuttoliike- ja turvapaikkauudistukseen (pakti) kuuluvien säädösehdotusten käsittelytilanteesta. Trilogit ovat käynnissä kriisi-, hallinta-, menettely-, seulonta- ja Eurodac-asetuksista. Puheenjohtaja pyysi jäsenvaltioilta joustavuutta ja kompromissihalukkuutta, jotta säädöksistä päästään yhteisymmärrykseen Euroopan parlamentin kanssa vuoden loppuun mennessä. Näin pakti ehditään saamaan valmiiksi kuluvalla lainsäädäntökaudella.

Asiakohdassa ainoastaan Unkari käytti puheenvuoron, jossa se kertoi vastustavansa paktia ja kertoi salakuljettajien Unkarin rajaviranomaisiin kohdistamista väkivaltaisuuksista eteläisellä rajallaan.

5. Päätös unionin pelastuspalvelumekanismista annetun päätöksen 1313/2013/EU muuttamisesta
Tilanneselvitys

Julkinen asiakohta: https://video.consilium.europa.eu/event/fi/27101

Puheenjohtaja antoi lyhyen tilannekatsauksen unionin pelastusmekanismia koskevan päätösmuutoksen käsittelyn etenemisestä. Muutos koskee rescEU-maastopalosammutuskaluston rahoitusjakson siirtymäkauden jatkamista nykyisen rahoituskehyskauden loppuun vuoteen 2027 asti. Siirtymäkauden jatkaminen mahdollistaa EU:n rahoituksen hyödyntämisen sammutuslentokoneiden vuokraamiseksi,

kunnes EU:n pysyvä kalusto otetaan käyttöön. Päätöksen muuttamisesta on lainsäätäjien välillä poliittinen yhteisymmärrys ja päätös on tarkoitus saada voimaan vielä loppuvuoden aikana.

6. Turvapaikka- ja muuttoliikeasiat: ulkoinen ulottuvuus
Keskustelu; 13996/23

Kokouksessa jatkettiin keskustelua muuttoliikkeen ulkoisesta ulottuvuudesta ja siihen liittyvien toimien tehostamisesta ennaltaehkäisevän mallin mukaisesti. Puheenjohtaja kertoi muuttoliikepaineen kasvaneen mm. Lampedusalla, Kanarialla, Kreikan saarilla ja Kyproksella. Myös Länsi-Balkanilla tilanne on vaikea. Monissa EU-maissa vastaanottokeskukset ovat ääriään myöten täynnä. Muuttoliikkeen ulkoista ulottuvuutta on tehostettava ja on löydettävä muu tapa kuin Välimeren vaarallinen ylitys. Viisumikannustumista on keskusteltu ja nähty, miten kolmansien maiden kanssa voidaan tehdä hyvää yhteistyötä. EU:n on toimittava ennaltaehkäisevämmin ja pohdittava tehokkaampia toimia. Palautukset ja takaisinotto ovat keskeisiä. On tarkasteltava myös rahoitusta, jonka on oltava asianmukaisella tasolla.

Komissio oli samaa mieltä puheenjohtajan kanssa ulkoisesta ulottuvuudesta, mutta totesi samalla, että pikavoittoja ei ole. Komissio kertoi tilanteesta eri reiteillä, ja viimeaikaisista vierailuista kolmansiin maihin ja niiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Operatiivinen toiminta ja virastojen työ kolmansissa maissa on tärkeää. Komissio muistutti sisäisen koordinaation tärkeydestä niin komissiossa ja ulkosuhdehallinnossa, kuin myös jäsenmaissa. Euroopan on puhuttava yhdellä äänellä, kun halutaan toimia ennaltaehkäisevästi, lopettaa salakuljetus ja tehostaa palautuksia ja takaisinottoa. Komissio hyväksyi 18.10. Itäisen Välimeren muuttoliikereitin toimintasuunnitelman, ja nyt on olemassa suunnitelmat kaikille reiteille.

Ministerit nostivat puheenvuoroissaan esiin erityisesti palautukset ja takaisinoton, jotka nähdään turvapaikkajärjestelmän heikkoutena. Useat mainitsivat viisumikannustimet, mutta myös muiden politiikkasektorien hyödyntämistä palautuksissa korostettiin. Tärkeänä pidettiin myös ennaltaehkäiseviä toimia ja lähtöjen estämisiä, eli toimia lähtö- ja kauttakulkumaissa. Myös tässä on hyödynnettävä kaikkia EU:n käytössä olevia välineitä, kuten kolmansien maiden omien kapasiteettien vahvistamista, virastojen ja erityisesti Frontexin operatiivista tukea, kolmansissa maissa olevia EU-delegaatioita, salakuljetuksen vastaisia toimia, riittävää rahoitusta ja molempia osapuolia hyödyttäviä kumppanuuksia *less for less* ja *more for more* –periaatteella (vähemmällä vähemmän ja enemmällä enemmän).

Suomi viittasi edellisessä OSA-neuvostossa käytyyn keskusteluun, jossa todettiin, että tarvitaan uudenlaisia toimia ja ajattelutapaa. Suomi on edelleen valmis tarkastelemaan sellaisia EU-tason toimia, joilla pyritään edistämään turvapaikkaprosessin ja kansainvälisen suojelun toteuttamista turvallisissa kolmansissa maissa, mikäli sellaisia neuvoston tarkasteltavaksi tuodaan. Kaikkien vaihtoehtojen on oltava yhteensopivia EU:n ja kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Muuttoliikkeen ulkosuhteiden rahoitus on käytettävä tehokkaasti toimiin, joilla hillitään maahanmuuttoa. Unionin virastojen ja EU-edustustojen on edistettävä yhteisiä tavoitteita toimiessaan kolmansien maiden kanssa. Esimerkiksi ulkorajojen osalta Frontexin on tuettava kolmansien maiden suorituskykyä sekä oltava operatiivisesti läsnä. Suomi tukee Frontexin kyvykkyyksien täysimääräistä hyödyntämistä kolmansissa maissa. Meidän on saatava myös EU:n yhteinen palautusjärjestelmä toimimaan. On hyödynnettävä johdonmukaisesti kaikkia politiikkasektoreita – esimerkiksi kehitys- ja kauppapolitiikkaa sekä viisumisäännöstön 25a artiklan mukaista viisumivipuvartta. Esimerkiksi Irakin lisäksi, Suomelle olisi tärkeää parantaa merkittävästi takaisinottoyhteistyötä Somalian kanssa. Viimeaikaiset järkyttävät tapahtumat saavat pohtimaan, olemmeko onnistuneet suojelemaan omia kansalaisiamme, jos EU:n alueella on mahdollista oleskella pitkiä aikoja luvattomasti, emmekä onnistu palauttamaan henkilöitä, jotka eivät ole oikeutettuja kansainväliseen suojeluun. Niin palautukset kuin turvapaikkajärjestelmä on saatava kuntoon ja ulkorajoja on vartioitava. Aikaa ei ole hukattavaksi yhtään.

7. Lähi-idän tilanteen vaikutukset EU:n sisäiseen turvallisuuteen
Keskustelu

Lähi-idän tilanteen vaikutuksista EU:n sisäiseen turvallisuuteen keskusteltiin lounaalla. Ministerit toivat esiin huolensa radikalisoitumisen, viharikosten ja polarisoitumisen lisääntymisestä käynnissä olevan konfliktin seurauksena.

8. Alaikäisten verkossa radikalisoitumisen ehkäisy: tilannekatsaus ja seuraavat vaiheet
Keskustelu; 13718/23

Puheenjohtaja totesi rikollisryhmien pyrkivän värväämään ja radikalisoimaan yhä enemmän alaikäisiä. On tärkeää keskustella toimista tämän ehkäisemiseksi sekä nuorten suojelemiseksi, että yleisen turvallisuuden kannalta. Kyseessä on moninainen uhka, jonka torjumiseksi kansainvälinen yhteisö voi tehdä enemmän. Haasteena ovat mm. uudet teknologiset sovellukset ja salatut chat-sovellukset. Aiheeseen liittyy myös sosiaalinen näkökulma. Tarvitaan mm. koulutuksellisia toimia ja digitaalista lukutaitoa.

Komissio totesi yhä nuorempien altistuvan radikalisoituneelle propagandalle ja nuoria alaikäisiä on mukana mm. terroristiryhmien toiminnassa. Uutena haasteena on se, että lapsia saatetaan kasvattaa radikalisoituneissa kodeissa. Radikalisoituneet ryhmät sekä terroristi- ja rikollisryhmät värväävät nuoria, jotka kokevat saavansa yhteenkuuluvuutta ääriajattelun piiristä. Nämä ryhmät saattavat myös tarjota lapsille rahaa. Rikollisryhmät suuntaavat huomionsa nuoriin, koska nuorilla ei ole riskiä saada pitkää rangaistusta. Siksi nuoria ja lapsia värvätään enemmän ja käytetään hyväksi samaan tapaan kuin lapsisotilaita. Nämä nuoret ovat samanaikaisesti sekä uhreja että rikollisia. Komissio totesi tekevänsä tiivistä yhteistyötä yritysten kanssa EU:n Internet Forumilla ja korosti ennaltaehkäisyn olevan keskeisessä asemassa.

EU:n terrorismintorjunnan koordinaattori ja Europol taustoittivat tilannetta, ja Europol kertoi jäsenmaille antamastaan operatiivisesta tuesta radikalisaation ennaltaehkäisemiseksi.

Keskustelu jäi ajanpuutteen vuoksi lyhyeksi ja vain kaksi jäsenvaltiota käytti asiakohdassa puheenvuoron. Niissä korostettiin aiheen tärkeyttä ja tarvetta eri sektoreiden toimille, jotta kyetään ehkäisemään nuorten radikalisoitumista. Myös internetyritysten on torjuttava haitallisen materiaalin levittämistä.

9. Muut asiat

a) Käsiteltävänä olevat säädösehdotukset
Puheenjohtajavaltion tiedotusasia; 13950/23

Puheenjohtaja informoi käsiteltävänä olevien säädösehdotusten tilanteesta.

b) Oikeus- ja sisäasioita käsittelevä EU:n ja Länsi-Balkanin alueen ministerifoorumi (Skopje, 26.–27. lokakuuta 2023)
Puheenjohtajavaltion tiedotusasia; 11958/23

Puheenjohtaja informoi tulevasta oikeus- ja sisäasioita käsittelevästä EU:n ja Länsi-Balkanin ministerifoorumista, joka pidetään Skopjessa 26.–27.10.2023. Sisäasioissa keskustellaan muuttoliike- ja rajaturvallisuusasioista, viisumipolitiikasta, huumeista ja terrorismintorjunnasta. Kokouksesta annetaan yhteinen lehdistötiedote.

c) Balticconnector-kaasuputken häiriö ja datakaapelivauriot
Viron ja Suomen tiedotusasia; 14281/23

Suomi ja Viro tiedottivat Balticconnector-kaasuputken ja merenalaisen tietoverkkokaapelin vaurioista.

d) Ukrainan humanitaarista miinanraivausta käsittelevä kansainvälinen avunantajien konferenssi (Zagreb, 11.–12. lokakuuta 2023)
Kroatian tiedotusasia; 14225/23

Kroatia tiedotti Zagrebissa järjestetystä kansainvälisestä konferenssista, jossa käsiteltiin humanitaarista miinanraivausta.

e) Bulgarian toteuttamat toimenpiteet Schengen-alueen vahvistamiseksi
Bulgarian tiedotusasia; 14201/23
f) Schengenin säännöstön täysimääräinen soveltaminen Romaniassa
Romanian tiedotusasia; 14198/23

Bulgaria ja Romania tiedottivat viime kuukausina toteutetuista toimista, jotta Schengenin säännöstöä voitaisiin soveltaa täysimääräisesti Bulgariassa ja Romaniassa.

g) Tiedonanto EU:n etenemissuunnitelmasta huumekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi
Komission tiedotusasia; 14114/23

Komissio tiedotti edellisenä päivänä julkistetusta EU:n etenemissuunnitelmasta huumekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi.

Suomen edustajat
Sisäministeri Mari Rantanen ja virkamiesvaltuuskunta

Asiakirjat
Mainittu asiakohdittain

Liitteet

Viite